

Při vstupu mladého člověka do systému společenských vztahů sehrává důležitou úlohu rodina. V minulosti se socializační funkce rodiny v podstatě ztotožňovala s její výchovnou úlohou. V současné době se obsah socializační funkce rodiny obohacuje, její problematika se posouvá ze sféry pedagogiky a psychologie do oblasti sociologie, sociální politiky, etiky a práva. Ukazuje se, že rodina není schopna plnit řadu formativních úkolů při utváření socialistické osobnosti mladého člověka, především vzdělávacích, ale i výchovných v rozsahu komunistické výchovy. Tyto úkoly se zabezpečují společensky, institucemi školského systému a nestátními institucemi společenských organizací.

Autoři konstatují, že je důležité osvojit si nový obsah socializační funkce rodiny, bojovat proti projevům maloměstského způsobu života, proti zčásti deformovaným socializačním aktivitám těchto rodin.

Další činitel, který má vliv na sociálně profesionální formování mládeže, je škola. Záměry nového projektu přestavby učňovského školství se netýkají pouze teoretické a praktické přípravy na profesi, ale zvýšený důraz se klade na mimoškolní život žáků. V publikaci se uvádí velmi významná souvislost mezi spokojeností žáků s mimoškolními aktivitami a úmyslem pracovat po vyučení v podniku.

Výzkum potvrzuje velký význam pedagogického působení, diferencovaného přístupu učitelů, mistrů a vychovatelů na celkový průběh profesionální přípravy.

V publikaci je načrtnut i problém sociálně profesionální adaptace dělnické mládeže, který má důležitý sociálně politický a výchovný aspekt. V procesu adaptace se musí uplatňovat jednota aktivních a pasivních forem sepětí systému „člověk“ a „sociální prostředí“.

Mezi dominující faktory, které determinují úroveň sociálně profesionální adaptace, patří především vztah k profesi, obsah vykonávané práce, pracovní situace jako celek, činnost společenských organizací. Závažný faktor představuje i úroveň vztahů v kolektivu, činnost vedoucího a péče, která se věnuje mladému pracovníkovi na počátku jeho pracovního poměru.

Těžiště sociálně profesionální adaptace se přesouvá z institucí v minulosti obvyklých (rodina, škola, pracoviště) na poslední dvě (škola, pracoviště). Autoři poukazují na pozitivní i negativní stránky této tendence.

Třetí kapitola, Činitele sociálně profesionálního formování mladé generace dělnické třídy, se zabývá účastí společenských organizací na rozvíjení socialistické výchovy, úlohou mistrů v procesech začleňování mladých dělníků do pracovních kolektivů a personální práci v systému sociálního rozvoje pracovních kolektivů.

Vzájemná součinnost odborové a mládežnické organizace, jakož i výchovný vliv pracovního kolektivu ve výrobní organizaci představuje velký zdroj rozvoje sociálně politické a pracovní budovatelské aktivity mladé generace dělnické třídy.

V publikaci je věnována pozornost i hnutí patronů brigád socialistické práce nad třídami a pionýrskými kolektivy základních škol, nad zálohami v SOU i nad pracující dělnickou mládeží. Zároveň se však konstatuje, že vliv těchto patronátů je zatím nepostačující. Rovněž je možné pozorovat nedostatečnou návaznost práce společenských organizací a hospodářského vedení výrobních závodů. Často se výchovná práce plně ponechává na společenských organizacích.

Co se týče práce mistrů s nastupující generací dělnické třídy, do popředí se dostávají dvě důležité aktivity, a to organizačně psychologická a sociálně psychologická. Obě souvisejí s významnými etapami procesu začleňování mladých dělníků do podniků. První souvisí s obdobím výrobní praxe žáků SOU a druhá s prvními měsíci jejich práce v podniku po skončení SOU. Ze sociologických výzkumů vyplývá potřeba zkvalitnit styl práce mistrů, prohloubit jejich diferencovaný a aktivní zájem o sociální, pracovní a osobní problémy mladých dělníků. Ani patroni se neprojevují podle požadavků, jejich pomoc je mladými dělníky často hodnocena jako průměrná.

Poslední část třetí kapitoly se zabývá personální prací v systému sociálního rozvoje pracovních kolektivů, která zahrnuje nábor žáků základních škol do učební poměry, přijímání a rozmísťování absolventů učňovských škol. Na základě modelu, který byl vypracován ve Východoslovenských železárnách Košice v r. 1976, se přijímací a rozmísťovací proces rozšiřuje o fázi začleňování a adaptaci mladých dělníků až do návratu ze základní vojenské služby.

Závěrem autoři konstatují, že socialistická výchova mládeže má významnou úlohu v reprodukci sociálně třídní struktury. Vedoucí úloha dělnické třídy v procesech reprodukce struktury socialistické společnosti se projevuje tím, že se stává základním zdrojem doplňování tříd a sociálních skupin

socialistického typu a že jako historický subjekt rozvíjení vědeckotechnické revoluce vytváří předpoklady pro kvalitativní přeměnu sebe sama.

Vědecký výzkum a společenské usměrňování formování zdrojů a sociálního rozvoje dělnické mládeže spočívá v hledání nástrojů řešení neantagonistického rozporu mezi sociálně profesionální orientací mládeže a společenskými potřebami reprodukce a sociálního rozvoje dělnické třídy. Autoři uvádějí příčiny tohoto stavu a zároveň poukazují na nutnost překonávat setrvačnost v myšlení a představách, které se utvářely po staletí o fyzické práci. Řešení tohoto rozporu vidí v rozvoji vědy a techniky ve výrobním procesu, které by napomohlo likvidovat a obsahově měnit mnohé z těch profesí, o které není zájem. Druhým řešením je zvýšení účinnosti ideově výchovné práce, zkvalitnění pracovní výchovy dětí a mládeže v rodině a zejména ve škole.

Recenzovaná práce je důkazem, že řešení problematiky sociálního rozvoje a formování mladé generace dělnické třídy vyžaduje interdisciplinární spolupráci. Konfrontace specifických přístupů k problematice mládeže přináší informace, které nemohou zabezpečit autoři pouze z teoreticko-výzkumných pracovišť. Proto je nutná participace i sociologů z podnikové praxe a společenských organizací, čehož je tato publikace důkazem.

Dílčí připomínky mám ke stránce 73, kde jsou rozporně nebo přinejmenším nejasně formulovány závěry o formální a neformální autoritě učitelů, mistrů a vychovatelů. Rovněž se domnívám, že autoritu není možné ztotožňovat se sociálním postavením, jak to z textu vyplývá. Na stránkách 132 a 136 se uvádějí myšlenky Beztuževa–Lady a sociologů z NDR, u obou chybí odkaz na prameny, ve jménu Beztužev je chyba. V tabulkách na stránkách 139 a 140 jsou formální chyby, které znemožňují jejich čtení. V seznamu použité literatury je chyba ve jménu autora a názvu knihy – pod odkazem č. 16 má být správně Fajnbarg, Z. I.: *Sociologija socialističeskogo proizvodstvennogo kollektiva*.

Recenzovanou publikaci považuji za aktuální příspěvek, který se snaží řešit některé problémy, v nichž společenské vědy zůstávají praxi nemálo dlužny. Zvláště bych chtěla vyzvednout tu část práce, která se věnuje ještě plně nedoceněné výchovné funkci pracovního kolektivu.

Gabriela Urbanová

Od zpracování dat k využívání znalosti

Konference „Systémové inženýrství '88“

Pod tímto ústředním heslem probíhala VII. mezinárodní (a současně 20. jubilejní) konference o *systémovém inženýrství SI '88*, kterou ve spolupráci s předními výrobními podniky, výzkumnými ústavy a vysokými školami pod záštitou ústředních orgánů uspořádaly v Mariánských Lázních v minulém roce Komitét pro aplikovanou kybernetiku ČSVTS a Dům techniky ČSVTS Praha. Cílem konference bylo jednak inventarizovat, zhodnotit a zobecnit dosažené výsledky v oblasti systémového inženýrství a ostatních systémových disciplín v posledních čtyřech letech u nás ve srovnání s celosvětovým vývojem a jednak vytyčit nové úkoly spojené s řešením složitých systémových úloh při výzkumu, navrhování, vytváření a exploataci (provozování) rozsáhlých složitých technických i netechnických (smíšených, sociálně technických, ekonomických i ekologických) systémů, subsystémů a komponent, zejména pak při řešení stěžejních inovačních, investičních a racionalizačních úkolů vědeckotechnického pokroku a sociálního a ekonomického rozvoje naší společnosti devadesátých let.

Konference SI '88 byla organizována tak, že *konceptním a přehledovým referátům* byla věnována úvodní a závěrečná plenární zasedání, *vystoupení zahraničních odborníků* byla (především z organizačních důvodů) soustředěna do dvou samostatných zasedání, jednání v sekcích pak zaměřena na 1. *teoretická a metodologická východiska systémového inženýrství* a uplatnění systémových přístupů v přírodních, technických a společenských vědách, 2. *metody, prostředky a postupy řešení systémových úloh* a 3. *aplikace systémového inženýrství a systémových přístupů* v palivoenergetickém komplexu, hutnictví a těžkém strojírenství, ve všeobecném strojírenství a elektrotechnickém průmyslu, v odvětvích dopravy a spojů, investiční výstavby a stavebnictví, potravinářsko-zemědělského komplexu, v nevýrobních odvětvích a v oblasti řízení. K vybraným tematickým okruhům byly uspořádány *samostatné semináře*, do programu konference byly zařazeny i *firemní dny*, na nichž byly účastníkům konference předvedeny výsledky systémového řešení výpočetní techniky a jejího uplatňování.

Z hlavních referátů – vedle úvodního referátu předsedy ČSVTS prof. K. Löbla, ministra vlády ČSR na téma *Systémové inženýrství včera, dnes a zítra* a hlavního referátu garantů konference Z. Drába (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha) a J. Petra (České vysoké učení technické, Praha) na téma *Systémové inženýrství – problémy a možnosti* – možno uvést vystoupení prof. J. Kasalického (Prognostický ústav ČSAV, Praha) *Systémové pojetí rozvoje územních celků*, prof. V. Čecha (Vysoká škola strojní a elektrotechnická, Plzeň) *Celostní ráz přeměn charakteru a obsahu práce* a K. Dědka (Geologický ústav ČSAV, Praha) *Systémové pojetí rozvoje biotechnologií*.

Na zasedání teoretických sekcí zaujalo vystoupení prof. L. Tondla (Projektový ústav dopravně inženýrských staveb, Praha) na téma *Znalostní a hodnotová orientace systémového projektování*, K. Berky na téma *Objektivní předpoklady klasifikace společenských úloh*, referáty J. Zemana *Systémové myšlení a dialektika* a J. Kamáryta *Systémové přístupy v klasické a moderní etologii*; nemenší zájem vyvolalo vystoupení J. Vlášila (všichni Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), věnované *systémovým přístupům v moderní sociologii*.

Na zasedáních metodické sekce měly největší ohlas vystoupení J. Vepřeka (Ekonomický ústav ČSAV, Praha) na téma *Systémová analýza a syntéza – nové úkoly a možnosti*, J. Dvořáka (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha) *Využití modelu SEPIM k identifikaci strategie urychlování sociálně ekonomického rozvoje*, prof. J. Vlčka (České vysoké učení technické, Praha) na téma *Vývoj systémových metodologií*; obsáhlou diskusi, která přesáhla rámec jednání metodické sekce, vyvolaly referáty M. Vitka (Vysoká škola chemickotechnologická, Pardubice) *Nové systémové myšlení* a J. Petra *Scénář systémového inženýrství devadesátých let*.

Z programu sekcí věnovaných systémovým aplikacím je možno upozornit především na jednání sekce *Systémové přístupy v terciárním sektoru*, kde bylo předneseno 10 referátů, přičemž těžiště pozornosti se